

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЇЇ АКТИВІЗАЦІЇ

©2021 АНДРУШКІВ І. П.

УДК 336.322
JEL: E22; F21; P45

Андрушків І. П. Інвестиційна діяльність на прикордонних територіях України та напрямки її активізації

У статті досліджено напрями активізації інвестиційної діяльності на прикордонних територіях України. Визначено проблеми та перешкоди для інвестиційної діяльності в прикордонних регіонах та окреслено напрями її активізації. Зазначено, що в процесі міжнародного, у тому числі транскордонного, співробітництва прикордонні території відіграють визначну роль і мають специфічний статус. Регіони на сучасному етапі економічного розвитку починають відігравати значну економічну, соціальну та технологічну роль в становленні територіальної інфраструктури кожної конкретної країни. Розглянуто поняття інвестицій, інвестиційного клімату, прикордонного регіону. Визначено фактори впливу на рівень інвестиційної привабливості прикордонних регіонів. Здійснено характеристику надходження капітальних інвестицій в прикордонні регіони України. Зазначено, що прикордонні регіони мають величезний потенціал щодо розвитку інвестиційної діяльності, а їх географічне розміщення створює додаткові переваги. Наведено пріоритетні напрями активізації інвестиційних процесів у прикордонних регіонах та пріоритетні напрями розвитку інвестиційного потенціалу, які б сприяли нарощенню інвестицій у прикордонних регіонах. Зроблено висновок про те, що інвестиції є домінуючим чинником соціально-економічного зростання прикордонних регіонів і держави загалом. Саме тому на державному рівні мають бути створені умови, які сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості і, як результат, – активізації інвестиційної діяльності. Це забезпечить активну участь прикордонних регіонів України в процесах інтеграції до ЄС.

Ключові слова: прикордонний регіон, інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна діяльність, інновація.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-6-59-64>

Рис.: 1. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 9.

Андрушків Ірина Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна), науковий співробітник сектора транскордонного співробітництва, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: iraan@ukr.net

UDC 336.322
JEL: E22; F21; P45

Andrushkiv I. P. Investment Activity in the Border Territories of Ukraine and Directions of Its Activation

The article examines the directions of activation of investment activity in the border territories of Ukraine. The problems and obstacles to investment activity in the border regions are identified and directions of its activation are outlined. It is specified that in the process of international cooperation, including the cross-border activities, border territories play an important role and have a specific status. Regions at the present stage of economic development begin to play a significant economic, social and technological role in the formation of the territorial infrastructure of each particular country. The concepts of investment, investment climate, border region are considered. The factors of influence on the level of investment attractiveness of border regions are determined. A characterization of capital investments in the border regions of Ukraine is carried out. It is noted that the border regions have great potential for the development of investment activity, and their geographical location creates additional advantages. Priority directions of activation of investment processes in border regions and priority directions of developing the investment potential, which would contribute to the increase of investments in border regions, are presented. It is concluded that investment is the dominant factor in the socio-economic growth of the border regions and the State in general. That is why conditions should be created at the State level that will increase investment attractiveness and, as a result, intensify investment activity. This will ensure active participation of the border regions of Ukraine in the processes of integration into the EU.

Keywords: border region, investments, investment climate, investment activity, innovation.

Fig.: 1. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 9.

Andrushkiv Iryna P. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Administrative and Financial Management, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine), Research Associate of the Sector of Cross-border Cooperation, Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: iraan@ukr.net

У процесі міжнародного, у тому числі транскордонного, співробітництва прикордонні території відіграють визначну роль і мають специфічний статус, а на сучасному етапі економічного розвитку починають відігравати значну економічну, соціальну та технологічну роль у становленні територіальної інфраструктури кожної конкретної країни. Водночас стабільний розвиток регіонів можливий лише за умови потужного та безперервного інвес-

тиційно-інноваційного стимулювання регіональної економіки, а без регіональної інвестиційно-інноваційної моделі розвитку неможливо виробити ефективну стратегію протистояння сучасним викликам глобальних транснаціональних змін.

Активізація інвестиційної діяльності країни на рівні прикордонних територій відповідає не лише регіональним інтересам, а й інтересам усієї держави, адже такі зв'язки можуть бути додатковим джерелом

поліпшення рівня соціально-економічного розвитку не тільки регіону, а й країни загалом. Саме інвестиційна активність відіграє в цьому процесі важливу роль, особливо для тих прикордонних регіонів, які відчувають дефіцит іноземних інвестицій.

Отже, за таких умов стає очевидним, що поліпшення інвестиційного клімату держави, а зокрема і прикордонних регіонів країни, з метою залучення в економіку інвестицій має бути пріоритетним завданням уряду.

Серед досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених проблемам активізації інвестиційної діяльності на прикордонних територіях України, слід відзначити праці таких авторів, як: С. І. Богуславська [1], А. О. Гура [2], М. А. Лендел [4], О. І. Мілашовська [5], Н. Мікула [6], І. Студенніков [8], С. Фішер [9] та ін. Проте недостатньо розкритими залишаються питання щодо інвестиційної діяльності в прикордонному регіоні, які потребують подальшого вивчення.

Мета статті – дослідження інвестиційної діяльності на прикордонних територіях України, визначення проблем і перешкод для інвестиційної діяльності в прикордонних регіонах та окреслення напрямів активізації інвестиційної діяльності на цих територіях.

Важливою передумовою прискореного економічного розвитку держави є збалансований розвиток прикордонних територій. Варто зазначити, що активізація євроінтеграційної політики дозволила прикордонним регіонам України використовувати нові інструменти та механізми, які сприяли кращому вирішенню їх проблем. Також на сучасному етапі розвитку економіки прикордонні регіони можуть використовувати можливості транскордонного співробітництва з метою стимулювання свого соціально-економічного розвитку та підвищення життєвого рівня населення.

У рамках нашого дослідження необхідно розглянути трактування поняття «прикордонний регіон» (табл. 1).

Уданому дослідженні прикордонного регіону основною характеристикою, яка впливає на соціально-економічний розвиток, є його місце розташування. Тобто, прикордонний регіон – такий регіон, для якого визначальним є наявність державного кордону та який характеризується широкими можливостями міжрегіонального та транскордонного співробітництва із сусідніми регіонами та державами.

Основні функції кордону прикордонного регіону наведено на *рис. 1*.

Дослідження теоретичних підходів до визначення поняття «прикордонний регіон» дозволило виділити специфічні ознаки його соціально-економічного розвитку, а саме:

1. Територіальна прилеглисть до державного кордону та залежність від пропорційності застосування його функцій створюють обмеження економічного та соціального простору або переваги розвитку для прикордонного регіону.
2. Здатність розвивати та формалізувати транскордонні зв'язки через транскордонне співробітництво підсилює потенціал соціально-економічного розвитку прикордонного регіону.
3. Чутливість до впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища на потенціал соціально-економічного розвитку прикордонного регіону визначає економічну безпеку як фактор забезпечення соціально-економічного розвитку прикордонного регіону.

Прикордонні регіони мають величезний потенціал щодо розвитку інвестиційної діяльності, адже їх географічне розміщення створює додаткові переваги. Вкладення інвестиційних ресурсів в економіку прикордонного регіону повинне передбачати стабільну вигоду як для інвестора, так і для сторони їх отримувача [4].

Найвагомішими регіональними факторами, які позитивно впливають на інвестиційне середовище прикордонного регіону, є такі:

- ✦ географічне розташування (близькість кордону, зокрема з ЄС, наявність туристичних і рекреаційних об'єктів);

Таблиця 1

Визначення поняття «прикордонний регіон» у трактуванні окремих учених і дослідників

Автор, джерело	Визначення поняття «прикордонний регіон»
І. Студенніков [8]	Прикордонний регіон – це адміністративно-територіальна одиниця, що знаходиться на наступному після державного рівні, розташована безпосередньо вздовж державного кордону
О. Мілашовська [5]	Територія, яка до нього відноситься, перебуває під впливом державного кордону
Н. Мікула [6]	Територія, що охоплює одну або декілька адміністративно-територіальних одиниць однієї держави та прилягає до державного кордону, тоді як транскордонний регіон характеризує певна територія, що охоплює прикордонні адміністративно-територіальні одиниці сусідніх держав

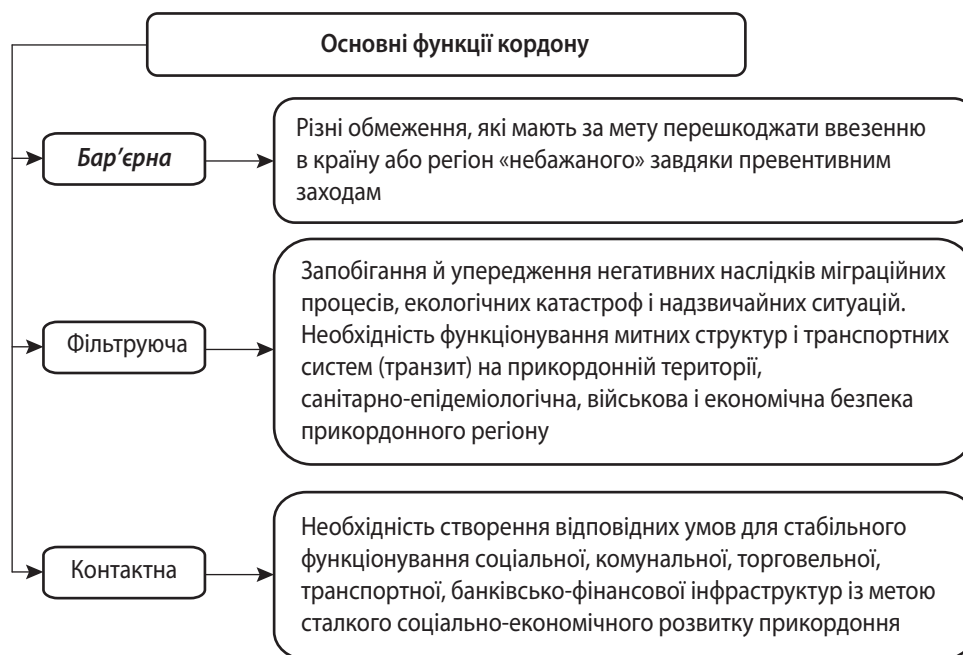

Рис. 1. Основні функції кордону прикордонного регіону

Джерело: складено на основі [5].

- ✦ природні ресурси (ліси, корисні копалини тощо);
- ✦ розвинута інфраструктура; наявність дієвих механізмів підтримки інвесторів;
- ✦ потужний кадровий потенціал;
- ✦ активність регіональної влади;
- ✦ наявність об'єктів, привабливих для інвестування, і наявність фінансових ресурсів (висока ємність ринку й існування бізнес-ніш на ньому) тощо [3].

Ефективний соціально-економічний розвиток прикордонних регіонів передбачає вкладання інвестиційних ресурсів, активізацію інвестиційної діяльності.

Саме інвестиційна діяльність сприяє підвищенню ефективності соціально-економічного, інноваційного розвитку територій і міст прикордонного регіону, поліпшенню якості життя населення тощо.

Україна у своєму складі має 11 прикордонних регіонів, перелік яких наведено в *табл. 2*.

На основі статистичних даних, які наведено в *табл. 3*, проведемо аналіз залучення капітальних інвестицій в прикордонні регіони України.

Відповідно до даних *табл. 3* лідером залучення капітальних інвестицій є Вінницька область, в якій спостерігається зростання надходження капітальних інвестицій з 2010 р. (3544,7 млн грн) до 2018 р. (17626,5 млн грн). Протягом 2019–2020 рр. надходження капітальних інвестицій у регіон зменшується до 13601,5 млн грн у 2020 р.

Київський регіон також демонструє динаміку нарощення капітальних інвестицій протягом 2010–2019 рр. (з 11331,4 до 50295,7 млн грн), але у 2020 р. даний показник зменшується до рівня 32760,0 млн грн.

Аналогічна ситуація спостерігається і у Львівському регіоні, де надходження капітальних інвестицій зростає протягом 2010–2019 рр. (з 8830,2 до 31061,5 млн грн), але у 2020 р. їх рівень падає до позначки 23641,5 млн грн.

Одеська область нарощує обсяги капітальних інвестицій з 2010 р. (9723,8 млн грн) до 2018 р. (23787,8 млн грн), а протягом двох наступних років (2019–2020 рр.) спостерігається зниження даного показника до 21437,6 млн грн.

Варто зазначити, що протягом досліджуваного періоду всі прикордонні регіони нарощують надходження капітальних інвестицій. Найвищі показники надходження капітальних інвестицій у всіх прикордонних регіонах України спостерігаються протягом 2018–2019 рр. Схожа ситуація спостерігається й в інших прикордонних регіонах України, що свідчить про невідповідність надходження інвестицій потребам модернізації економіки, розвитку експорту високотехнологічної продукції та призводить до закріплення сировинної спеціалізації української економіки на світовому ринку.

Перш за все, інвестиції повинні сприяти стійкому та збалансованому розвитку, структурній модернізації національної економіки, підвищенню рівня її міжнародної конкурентоспроможності. Значними мають стати прямі іноземні інвестиції в розвиток наукоємних і високотехнологічних виробництв, які

Прикордонні регіони України

Прикордонні регіони	Держава	Ділянка	Довжина кордону (км)
Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська, Чернігівська	Білорусь	Північ	1111
Закарпатська	Угорщина	Захід	128
	Словаччина		97
Чернівецька, Вінницька, Одеська	Молдова	Південний захід	1202
Волинська, Львівська, Закарпатська	Польща	Захід	535
Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька, Одеська	Румунія	Південний захід	601
Чернігівська, Сумська, Харківська, Луганська, Донецька	Російська Федерація	Схід	1944

Джерело: складено на основі [7].

сприяють розширенню експортного потенціалу та посилюють конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках.

Отже, повноцінного трансформаційного впливу інвестиційного потоку як у масштабах країни, так і в прикордонних регіонах не виявлено, не реалізовано повною мірою потенціал вітчизняних територій, при тому, що природні умови, вигідне географічне та геополітичне розташування, значний людський капітал сприяють економічному розвитку. Відомо, що динаміка капітальних іноземних інвестицій залежить від інвестиційної привабливості як країни загалом, так і окремих її регіонів зокрема.

Що стосується ефективної реалізації перспектив підвищення інвестиційної спроможності прикордонних регіонів України, то їй перешкоджає низка факторів, а саме:

- ✦ недостатнє інституційне забезпечення інвестиційної політики в регіонах і на місцях (розробка інвестиційної політики традиційно залишається прерогативою органів влади центрального рівня);
- ✦ недосконалість інструментів розкриття внутрішнього потенціалу регіонів через регіональні стратегії (у чинних стратегіях регіонального розвитку надано аналіз окремих галузей і сфер діяльності, які становлять господарську основу для даного регіону, проте відсутній системний і всебічний аналіз внутрішнього потенціалу регіону та визначення способів його використання);
- ✦ падіння обсягів залучення інвестицій внаслідок погіршення соціально-економічної ситуації в країні та падіння інвестиційної привабливості регіонів сходу України через ведення бойових дій на їх території.

Однак 11 прикордонних областей України втрачають ці можливості, оскільки їх стратегії регіонального розвитку часто не відповідають положенням стратегічних документів національного рівня в частині транскордонного співробітництва, а окремі обласні стратегії взагалі не розглядають транскордонне співробітництво як інструмент місцевого розвитку.

Виходячи з проведеного дослідження, вважаємо, що пріоритетними напрямками активізації інвестиційних процесів у прикордонних регіонах є такі:

- ✦ структурна перебудова економіки прикордонного регіону;
- ✦ розширення мережі спеціалізованих фондів, що мають фінансово підтримувати інноваційні процеси;
- ✦ сприяння більш повній зайнятості населення в прикордонних регіонах;
- ✦ ефективне використання рекреаційних ресурсів тощо [8];
- ✦ створення інформаційних груп;
- ✦ проведення спеціальних занять для представників влади з метою вироблення ефективної стратегії створення інвестиційного іміджу, обміну досвідом;
- ✦ розробка відповідних програм із фахівцями суміжних країн, які вже досягли відповідних результатів у цій сфері [9].

Зважаючи на проблеми та переваги, наявні в регіонах, також можна виділити і пріоритетні напрямки розвитку інвестиційного потенціалу, які б сприяли нарощенню інвестицій у регіонах, розвитку малого та середнього бізнесу, транскордонних форм співробітництва.

Основними напрямками розвитку інвестиційного потенціалу прикордонних територій, на нашу думку, є такі:

- ✦ створення сприятливого інвестиційного середовища;

Таблиця 3

Обсяг капітальних інвестицій в прикордонні регіони України (2010–2020 рр.)

Прикордонні регіони	Капітальні інвестиції по роках (млн грн)										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Вінницька	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116,4	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9	508217,0
Волинська	3544,7	5081,0	5824,1	6109,5	5674,6	7373,0	8301,9	11744,1	17626,5	15724,9	13601,5
Житомирська	1767,0	2577,1	3254,4	3327,1	3389,7	6166,8	6384,2	7041,9	8687,0	12664,0	9121,6
Закарпатська	2011,5	2519,8	2892,6	3005,4	2904,9	4044,4	5573,5	7722,0	8742,3	8466,9	9270,2
Івано-Франківська	2205,4	3051,9	2736,1	2645,8	2638,7	3778,4	4663,0	5623,7	7500,6	9330,3	5081,0
Київська	4378,7	4256,2	5166,9	4797,2	6837,5	9609,3	7947,6	9707,8	9393,7	9305,5	6338,0
Львівська	11331,4	17672,9	20366,8	20696,6	19653,5	24359,1	33411,4	34494,5	40713,4	50295,7	32760,0
Одеська	8830,2	12114,0	11173,3	9816,7	9555,0	13386,5	18605,2	24105,9	28995,5	31061,5	23641,5
Рівненська	9723,8	9347,3	14631,2	11872,2	9361,3	9983,5	16728,7	22299,7	23787,8	21080,1	21437,6
Чернівецька	1937,1	2565,8	2770,9	2837,3	2804,6	4334,2	4324,1	6126,8	7228,0	6729,2	5650,6
Чернігівська	1714,7	1794,3	2229,3	2257,4	1686,9	2789,2	2668,8	2992,1	3720,6	4096,8	3319,5
Сумська	2187,6	3022,1	2871,2	2721,3	2798,1	3663,0	5762,6	6947,1	7749,9	7734,2	7200,1
Харківська	8063,4	13035,0	14759,2	9292,6	8032,3	11246,7	16545,9	19361,7	23551,3	22874,6	20248,6
Луганська	5646,0	6979,7	8222,6	11369,3	5222,6	2060,1	4122,2	3329,8	3219,3	3357,5	3259,1
Донецька	14993,9	26802,0	31721,9	27912,4	13155,3	8304,3	11902,2	17268,9	26979,4	30594,5	26597,8

Джерело: складено за даними [7].

- ✦ боротьба з корупцією та тіньовою економікою;
- ✦ залучення прикордонних регіонів до участі у проєктах ЄС;
- ✦ активізація співпраці з країнами-сусідами;
- ✦ створення інвестиційних платформ;
- ✦ розробка маркетингових стратегій.

Для залучення інвестицій у прикордонні області України слід, перш за все, звернути увагу на інституційне забезпечення.

Практика показує, що інвестори зацікавлені в співпраці з територіальними інституціями. Прикладом є агенції територіального (економічного) розвитку, агенції просування інвестицій.

ВИСНОВКИ

Отже, інвестиції є домінуючи чинником соціально-економічного зростання прикордонних регіонів і держави загалом. Саме тому на державному рівні мають бути створені умови, які сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості та, як результат, – активізації інвестиційної діяльності. Це забезпечить активну участь прикордонних регіонів України в процесах інтеграції до ЄС. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуславська С. І. Інвестиційна діяльність на сучасному етапі розвитку економіки регіону. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2013. № 1. С. 161–168.
2. Гура А. О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Економіка»*. 2015. Вип. 15. С. 188–196. URL: <http://oaji.net/articles/2015/1053-1444984458.pdf>
3. Економічні ініціативи зростання. Інформаційно-аналітичний огляд Дирекції Інституту розвитку економіки України. URL: <http://ireu.org.ua/2014/02/13/ekonomichni-iniciativi-zrostannya>
4. Лендел М. А., Миголинець М. І. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств Карпатського регіону. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 9. С. 14–18. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2010/6.pdf
5. Мілашовська О. І. Прикордонний регіон як об'єкт дослідження регіональної економіки. *Ефективна економіка*. 2010. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=173>
6. Мікула Н. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : монографія. Львів: ІРД НАН України, 2004. 395 с.
7. Офіційний сайт Державного комітета статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Студенников І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку // Регіональна політика в країнах Європи: уроки для України ; за ред. С. Максименка. Київ : Логос, 2000, С. 138–167.
9. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика / пер. с англ. М. : Дело, 1995. 864 с.

REFERENCES

- Bohuslavska, S. I. "Investytsiina diialnist na suchasnomu etapi rozvytku ekonomiky rehionu" [Investment Activity at the Present Stage of Economic Development of the Region]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, no. 1 (2013): 161-168.
- "Ekonomichni initsiatyvy zrostantia. Informatsiino-analitychnyi ohliad Dyrektzii Instytutu rozvytku ekonomiky Ukrainy" [Economic Growth Initiatives. Information and Analytical Review of the Directorate of the Institute of Economic Development of Ukraine]. <http://ireu.org.ua/2014/02/13/ekonomichni-iniciativi-zrostannya>
- Fisher, S., Dornbush, R., and Shmalenzi, R. *Ekonomika* [Economics]. Moscow: Delo, 1995.
- Hura, A. O. "Investytsiinyi klimat v Ukraini: suchasnyi stan ta napriamy pokrashchennia" [Investment Climate in Ukraine: Current State and Areas for Improvement]. *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody «Ekonomika»*, is. 15 (2015): 188-196. <http://oaji.net/articles/2015/1053-1444984458.pdf>
- Lendiel, M. A., and Myholynets, M. I. "Otsinka investytsiinoi pryvablyvosti pidpriemstv Karpatskoho rehionu" [Assessment of Investment Attractiveness of Enterprises in the Carpathian Region]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 9 (2010): 14-18. http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2010/6.pdf
- Mikula, N. *Mizhterytorialne ta tranckordonne spivpobitnytstvo* [Intertopitoral and Transnational Cooperation]. Lviv: IPD NAN Ukpainy, 2004.
- Milashovska, O. I. "Prykordonnyi rehion yak obiekt doslidzhennia rehionalnoi ekonomiky" [Border Region as an Object of Study of the Regional Economy]. *Efektivna ekonomika*, no. 3 (2010). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=173>
- Ofitsiinyi sait Derzhavnogo komiteta statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>
- Studennikov, I. "Tranckordonne spivrobotnytstvo ta yoho mistse v rehionalnomu rozvytku" [Cross-border Cooperation and Its Place in Regional Development]. In *Rehionalna polityka v krainakh Yevropy: uroky dlia Ukrainy*, 138-167. Kyiv: Lohos, 2000.